BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC GIAO THÔNG VẬN TẢI

NGUYỄN THỊ TUYẾT MAI

NGHIÊN CỨU CÁC GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG VẬN TẢI THỦY NỘI ĐỊA KHU VỰC MIỀN BẮC

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

Hà Nội, 2016

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC GIAO THÔNG VẬN TẢI

NGUYỄN THỊ TUYẾT MAI

NGHIÊN CỨU CÁC GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG VẬN TẢI THỦY NỘI ĐỊA KHU VỰC MIỀN BẮC

Chuyên ngành: Tổ chức và quản lý vận tải
Mã số: 62.84.01.03

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

Người hướng dẫn khoa học 1: GS-TS VƯƠNG TOÀN THUYÊN
Người hướng dẫn khoa học 2: PGS-TSKH NGUYỄN VĂN CHƯƠNG

Hà Nội, 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận án là trung thực, có nguồn gốc rõ ràng và chưa được công bố ở bất kỳ công trình nào khác.

Hà Nội, ngày tháng năm 2016

Tác giả luận án

Nguyễn Thị Tuyết Mai

MỤC LỤC

Trang

LỜI CAM ĐOAN i
MỤC LỤC ii
DANH MỤC CÁC HÌNH VẼ, BIỂU ĐỒ vi
DANH MỤC CÁC BẢNG vii
PHẦN MỞ ĐẦU 1
TỔNG QUAN VỀ PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG VẬN TẢI THỦY NỘI ĐỊA. 5
CHƯƠNG 1 CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG VẬN TẢI THỦY NỘI ĐỊA 14
1.1 Khái quát về phát triển bền vững 14
1.1.1 Khái niệm, đặc điểm của phát triển bền vững 14
1.1.2 Các yêu cầu và nguyên tắc của phát triển bền vững 16
1.1.3 Các tiêu chí đánh giá phát triển bền vững 19
1.2 Phát triển bền vững vận tải thủy nội địa 21
1.2.1 Các đặc trưng cơ bản của vận tải thủy nội địa 21
1.2.2 Khái niệm và các yêu cầu của phát triển bền vững vận tải thủy nội địa 34
1.2.3 Các nhân tố tác động đến phát triển bền vững vận tải thủy nội địa 36
1.2.4 Các tiêu chí, chỉ tiêu đánh giá phát triển bền vững vận tải thủy nội địa 39
1.3 Kinh nghiệm phát triển bền vững vận tải thủy nội địa của một số quốc gia trên thế giới. 49
1.3.1 Kinh nghiệm phát triển bền vững vận tải thủy nội địa ở một số nước châu Á 49
1.3.2 Kinh nghiệm phát triển bền vững vận tải thủy nội địa tại các nước châu Âu 50
1.3.3 Kinh nghiệm phát triển bền vững vận tải thủy nội địa tại Mỹ 52

CHƯƠNG 2 ĐÁNH GIÁ HIỆN TRẠNG PHÁT TRIỂN VẬN TẢI THỦY NỘI ĐỊA KHU VỰC MIỀN BẮC TRÊN QUAN ĐIỂM BỀN VỮNG 54
2.1 Đặc điểm tự nhiên, kinh tế, xã hội chủ yếu tác động đến phát triển bền vững vận tải thủy nội địa khu vực miền Bắc 54
2.1.1 Điều kiện tự nhiên khu vực miền Bắc 54
2.1.2 Đặc điểm về kinh tế - xã hội khu vực miền Bắc 56
2.1.3 Đặc điểm về thể chế quản lý đối với ngành đường thủy nội địa 59
2.2 Hiện trạng phát triển vận tải thủy nội địa khu vực miền Bắc giai đoạn 2005 - 2015 60
2.2.1 Hiện trạng phát triển cơ sở hạ tầng kỹ thuật đường thủy nội địa khu vực miền Bắc 60
2.2.2 Hiện trạng phương tiện vận tải thủy nội địa 74
2.2.3 Công nghiệp đóng và sửa chữa phương tiện vận tải thuỷ nội địa 79
2.2.4 Hiện trạng hoạt động khai thác vận tải thủy nội địa 80
2.2.5 Vấn đề an toàn giao thông vận tải đường thủy nội địa 91
2.2.6 Tác động đối với môi trường 93
2.3 Đánh giá quá trình phát triển vận tải thủy nội địa khu vực miền Bắc giai đoạn 2005 - 2015 trên quan điểm bền vững. 97
2.3.1 Về kinh tế 97
2.3.2 Về xã hội 100
2.3.3 Về môi trường 101
CHƯƠNG 3 MỘT SỐ GIẢI PHÁPPHÁT TRIỂN BỀN VỮNG VẬN TẢI THỦY NỘI ĐỊA KHU VỰC MIỀN BẮC 103
3.1 Định hướng phát triển giao thông vận tải thủy nội địa khu vực miềnBắc đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030. 103
3.1.1Chiến lược phát triển GTVT Việt Nam đến năm 2020 và tầm nhìn đến năm 2030 103

3.1.2. Quy hoạch phát triển vận tải thủy nội địa KVMB đến năm 2020, định hướng đến năm 2030 104
3.2. Dự báo nhu cầu vận tải thủy nội địa KVMB đến năm 2020, định hướng tới năm 2030 và dự báo biến động điều kiện tự nhiên trong thời gian tới. . 109
3.2.1 Dự báo nhu cầu vận tải thủy nội địa khu vực miền Bắc đến năm 2020, định hướng tới năm 2030. 109
3.2.2 Dự báo biến động về điều kiện tự nhiên tại khu vực miền Bắc và tác động đối với vận tải thủy nội địa 110
3.3. Một số giải pháp phát triển bền vững vận tải thủy nội địa khu vực miền Bắc 112
3.3.1 Giải pháp phát triển bền vững cơ sở hạ tầng đường thủy nội địa..... 112
3.3.2 Giải pháp phát triển bền vững phương tiện thủy nội địa 127
3.3.3 Giải pháp về vốn để phát triển bền vững vận tải thủy nội địa..... 134
3.3.4 Giải pháp nâng cao năng lực cạnh tranh về giá của vận tải thủy nội địa138
3.3.5 Giải pháp đảm bảo an toàn giao thông đường thủy nội địa 141
3.3.6 Giải pháp phát triển bền vững về môi trường..... 143
3.3.7 Các giải pháp khác 145
KẾT LUẬN - KIẾN NGHỊ 148
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CỦA TÁC GIẢ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN ĐÃ ĐƯỢC CÔNG BỐ 151
TÀI LIỆU THAM KHẢO 152
PHỤ LỤC

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

A. Tiếng Việt

BVMT	Bảo vệ môi trường
BQ	Bình quân
BTNĐ	Bến thủy nội địa
CTNĐ	Cảng thủy nội địa
CSHT	Cơ sở hạ tầng
DNNN	Doanh nghiệp nhà nước
ĐTNĐ	Đường thủy nội địa
GTVT	Giao thông vận tải
KD	Kinh doanh
KCHT	Kết cấu hạ tầng
KTXH	Kinh tế - xã hội
KVMB	Khu vực miền Bắc
NCS	Nghiên cứu sinh
PTVT	Phương tiện vận tải
PTBV	Phát triển bền vững
PTTNĐ	Phương tiện thủy nội địa
TNĐ	Thủy nội địa
VN	Việt Nam
VT	Vận tải

B. Tiếng Anh

BOT Build-Operate-Transfer (Xây dựng-Kinh doanh-Chuyển giao)

BTO Build-Transfer-Operate (Xây dựng-Chuyển giao-Kinh doanh)

BT Build-Transfer (Xây dựng-Chuyển giao)

FDI Foreign Direct investment (Đầu tư trực tiếp nước ngoài)

ODA Official Development Assistance (Viện trợ phát triển chính thức)

PPP Public Private Partnership (Hợp tác công tư)

WTO World Trade Organization (Tổ chức thương mại thế giới)

PNTR Permanent Normal Trade Relations (Quan hệ thương mại bình thường vĩnh viễn)

DANH MỤC CÁC HÌNH VẼ, BIỂU ĐỒ

Trang

Hình 1.1: Mô hình phát triển bền vững..... 16
Hình 2.1: Hệ thống sông ngòi khu vực miền Bắc Việt Nam 55
Hình 2.2: Các tuyến ĐTNĐ và cảng TNĐ khu vực miền Bắc..... 61
Hình 2.3: Sơ đồ các tuyến đường TNĐ chính khu vực miền Bắc..... 65
bằng ĐTNĐ khu vực miền Bắc giai đoạn 2005-2015 88
khu vực miền Bắc giai đoạn 2005 - 2015 89
Hình 3.1 Ảnh hưởng của biến đổi khí hậu 111
Hình 3.2: Mô hình bến xếp dỡ bằng sà lan ponton..... 124
Hình 3.3: Sà lan ponton..... 124
Biểu đồ 2.1: Cơ cấu phương tiện thủy nội địa theo khu vực 75
Biểu đồ 2.2: Tốc độ tăng trưởng sản lượng hàng hóa vận tải 88
Biểu đồ 2.3: Thị phần vận tải hàng hóa bằng đường thủy nội địa 89
Biểu đồ 2.4: Tình hình tai nạn giao thông ĐTNĐ khu vực miền Bắc..... 92

DANH MỤC CÁC BẢNG

Trang

Bảng 1.1: Hệ thống chỉ tiêu đánh giá PTBV vận tải thủy nội địa 41
Bảng 2.1: Tổng hợp hiện trạng các tuyến vận tảithủy nội địa chính khu vực miền Bắc 62
Bảng 2.2: Kinh phí ngân sách cấp cho công tác duy tutuyến đường thủy nội địa khu vực phía Bắc giai đoạn 2010 - 2015..... 66
Bảng 2.3: Các cảng thủy nội địa chính khu vực miền Bắc 72
Bảng 2.4: Quy mô phương tiện thủy nội địa chở hàngkhu vực miền Bắc giai đoạn 2005 – 2015..... 74
Bảng 2.5: Cơ cấu đội phương tiện theo trọng tải và số lượng năm 2015..... 75
Bảng 2.6 Cơ cấu phương tiện thủy nội địa theo tuổi năm 2015..... 76
Bảng 2.7: Phân loại phương tiện TNĐ theo vật liệu làm vỏ năm 2015 77
Bảng 2.8: Cơ cấu phương tiện thủy nội địa chở hàngcó động cơ khu vực miền Bắc năm 2015 77
Bảng 2.9: Chủng loại hàng hóa vận chuyển trên các tuyến miền Bắc 81
Bảng 2.10: Kết quả SXKD của Tổng công ty vận tải thủygiai đoạn 2005-2015..... 85
Bảng 2.11: Hiện trạng các doanh nghiệp vận tải hàng hóabằng ĐTNĐ khu vực miền Bắc năm 2015..... 86
Bảng 2.12: Sản lượng vận tải hàng hóa bằng đường thủy nội địakhu vực miền Bắc giai đoạn 2005 - 2015 87
Bảng 2.13: Cự ly vận chuyển hàng hóa bình quân bằng đườngthủy nội địa khu vực miền Bắc giai đoạn 2005 - 2015..... 90
Bảng 2.14: So sánh cước vận chuyển hàng hóa bình quânbằng đường thủy nội địa và đường bộ 904
Bảng 2.15: Cước phí xếp dỡ một số loại hàng hóa..... 914
Bảng 2.16: Hệ số phát thải CO2 của phương tiện thủy nội địa..... 94
Bảng 2.16: Hiện trạng chất lượng nước trên một số tuyếnđường thủy nội địa khu vực miền Bắc 95
Bảng 3.1: Dự báo tổng khối lượng hàng hóa, hành khách vận chuyển bằng đường thủy nội địa đến năm 2020, 2030 106

Bảng 3.2: Quy hoạch các tuyến TNĐ chính khu vực phía Bắcđến năm 2020, định hướng đến năm 2030 107
Bảng 3.3: Quy hoạch các cảng đường thủy nội địa chính khu vựcphía Bắc đến năm 2020, định hướng đến năm 2030 108
Bảng 3.4. Dự báo khối lượng vận tải một số mặt hàng chínhbằng đường thủy nội địa khu vực miền Bắc..... 109
Bảng 3.5. Dự báo khối lượng một số hàng hóa có khối lượng lớn trên một số đoạn tuyến đường thủy nội địa khu vực miền Bắc..... 110
Bảng 3.6: Tiêu chuẩn kỹ thuật của một số tuyến thuộc hành lang chínhtheo quy hoạch tới năm 2020 128
Bảng 3.7: Chi phí đầu tư khai thác phương tiệntrên tuyến Quảng Ninh - Ninh Bình 131
Bảng 3.8: Chi phí đầu tư khai thác phương tiệntrên tuyến Hải Phòng - Việt Trì 131
Bảng 3.9: Chi phí đầu tư khai thác phương tiệntrên tuyến Quảng Ninh - Việt Trì 132
Bảng 3.10: Chi phí đầu tư khai thác phương tiệntrên tuyến ven biển Quảng Ninh - Ninh Bình 132
Bảng 3.11: So sánh một số hình thức hợp tác công tư phổ biến..... 135